

در باب مالیات و مسائل مبتلابه این حوزه، با آقای دکتر محمدحسین قربانی مشاور مالیاتی اتاق بازرگانی کرمان گفت‌وگو کرده‌ایم. او ضمن برشمردن ضعف‌های هفت‌گانه نظام مالیاتی کشور، عدم مدیریت مسئله فرار مالیاتی را یکی از مهم‌ترین ضعف‌های ساختاری در نظام مالیات می‌داند. وی می‌گوید بیش از ۶۰ هزار میلیارد تومان فرار مالیاتی در کشور وجود دارد. در استان کرمان نیز بیش از ۵۰۰ پرونده فرار مالیاتی در دست است. آقای دکتر قربانی معتقد است که الگوی حکمرانی در نظام مالیاتی کشور دچار ضعف جدی است، درحالی‌که یکی از ملزومات مهم اصلاح عملکرد نظام اقتصادی کشور، اصلاح نظام مالیاتی است. او یادآوری می‌کند که در شرایط تداوم شیوع ویروس کرونا و رکود در تولید و تجارت، فعالان اقتصادی که قرار است مالیات بدهند در شرایط دشواری قرار دارند و تحقق درآمد ۱۹۸ هزار میلیارد تومانی که ۴۱ درصد درآمدهای بودجه را شامل می‌شود به‌سادگی نخواهد بود. برای تحقق درآمدهای مالیاتی باید به سراغ فراریان و معافیت‌های مالیاتی رفت تا فشار بیشتری به فعالان اقتصادی، کارگران و کارمندان وارد نشود. آقای دکتر قربانی می‌گوید نیمی از اقتصاد ایران مالیات نمی‌دهد و به همین دلیل نسبت درآمدهای مالیاتی دولت در ایران بسیار کمتر از کشورهای دیگر است. متوسط نرخ مالیات در ایران حدوداً ۴۴ درصد است که از نرخ‌های بالا در دنیا محسوب می‌شود، البته ۴۱ درصد تولید ناخالص داخلی کشور از پرداخت مالیات معاف است. مشروح این گفت‌وگو در زیر قابل مطالعه است.



گفت‌وگو با دکتر «محمدحسین قربانی» مشاور مالیاتی اتاق بازرگانی کرمان

## عدالت مالیاتی؛ اصلاح ساختاری قانون مالیات‌ها و هدفمند شدن معافیت‌ها

♦♦ مهم‌ترین موانع نهادی و ساختاری در نظام مالیاتی کشور

چه هستند؟

یکی از مهم‌ترین ضعف‌های ساختاری نظام مالیاتی ایران، عدم توجه و مدیریت مسئله فرار مالیاتی است. علاوه بر این ضعف‌های ساختاری نظام مالیاتی را می‌توان به هفت گروه زیر تقسیم نمود:

- توهم مالیاتی،

- معافیت‌های مالیاتی،

- اندازه دولت،

- ساختار مالیات‌ستانی،

- هزینه‌های بالای وصول مالیات،

- عدم نظارت دقیق،

- عدم شفافیت و نبود بانک اطلاعات جامع.

♦♦ اصلاحات در نظام مالیاتی کشور درگیر چه موانعی است؟

با توجه به اهم برنامه‌های موجود جهت توسعه نظام مالیاتی کشور از جمله: پیاده‌سازی و استقرار نظام مالیاتی هوشمند، قانون دائمی مالیات بر ارزش افزوده و مبارزه با

### ♦♦ ارزیابی شما از تأثیر سیاست‌های اقتصادی و مالیاتی بر عملکرد نظام مالیاتی کشور چیست؟

در رابطه با مسئله مطرح شده، به عنوان مثال می‌توان اثرات برخی از سناریوها از جمله کاهش حجم اقتصاد زیرزمینی، کاهش نرخ تورم و افزایش نرخ‌های مالیاتی را بر عملکرد نظام مالیاتی مورد بررسی قرار داد که در صورت اجرای هر کدام از موارد فوق به تنهایی موضوع تلاش مالیاتی با درآمد مالیاتی چندان تحت تأثیر قرار نمی‌گیرد، اما با اعمال تمام موارد فوق و موارد مشابه می‌توان میزان تلاش مالیاتی را حتی به ۱۰۰ درصد در سال‌های آینده رساند و این موضوع به این معنی است که با در نظر گرفتن موارد فوق می‌توان به وصول تمامی مالیات‌های موردنظر دولت امیدوار بود.

♦♦ به نظر شما نظرات و پیشنهادات بخش خصوصی در جهت اصلاح نظام مالیاتی تا چه اندازه دقیق، کارشناسی و کارساز است؟ چرا به این دسته پیشنهادات توجه کافی نمی‌شود؟

پیشنهادات مطرح شده از سوی تشکل‌های بخش خصوصی از جمله اتاق بازرگانی کاملاً کارشناسی بوده و با صرف زمان زیاد و استفاده از کارشناسان مجرب واصل می‌گردد، لیکن عمده‌تاً از سوی دولت موردتوجه قرار نمی‌گیرد که شاید یکی از دلایل، نادیده گرفتن بخش خصوصی بوده و این که دولت بخش خصوصی را مقابل خود می‌بیند نه در کنار خود.

♦♦ مطالعات نشان می‌دهد که از طرفی سیستم مالیاتی مناسب به حکمرانی خوب بستگی دارد و از طرف دیگر نظام مناسب مالیاتی موجب ترویج حکمرانی خوب می‌شود. واقعاً چه موانع و مشکلاتی مانع از تحقق این ارتباط و تأثیرگذاری متقابل به شکل مناسب شده است؟

الگوی حکمرانی در نظام مالیاتی کشور دچار ضعف جدی است. یکی از ملزومات اصلاح عملکرد نظام اقتصادی کشور اصلاح نظام مالیاتی است که لازمه این امر، اصلاح حکمرانی مالیاتی است؛ به طور مثال، مالیات بر عایدی سرمایه قبل از برقرار کردن مالیات بر مجموع درآمد آثار مثبت خود را از دست خواهد داد. مالیات بر عملکرد باید بر درآمد خالص شرکت‌ها و مالیات بر ارزش افزوده بر مصرف‌کننده تمرکز داشته باشد تا بهترین نتیجه حاصل شود. مورد دیگری که در اینجا می‌توان به آن اشاره کرد تعارض منافی است که در هیئت‌های حل اختلاف مالیاتی وجود دارد که دستگاه مالیات‌ستان در دعوی مالیاتی، خود رسیدگی‌کننده می‌باشد که بالطبع نتایج مطلوبی به دنبال نخواهد داشت. اصلاح این‌گونه موارد قطعاً موجب بهبود سیستم مالیاتی می‌گردد.



فرار مالیاتی با تمرکز بر تراکنش‌های بانکی، چالش‌های زیر نیز وجود دارد که بعضاً نیازمند همکاری و تعاملات فرا دستگامی است:

- گسترده بودن معافیت‌ها و مشوق‌های مالیاتی،
- سنتی بودن فرایند مالیات‌ستانی،
- بالا بودن هزینه‌های وصول و تمکین مالیات به جهت فقدان نظام حسابرسی مبتنی بر ریسک،
- بالا بودن حجم پرونده‌های مالیاتی،
- توسعه‌نیافتگی فرهنگ مالیاتی در کشور.

### ♦♦ دولت چگونه می‌تواند به تمایل مردم برای مشارکت مستمر و نهادینه اجتماعی کمک کند؟

اگر پرداخت مالیات باعث زندگی بهتر و رفاه بیشتر مردم گردد، تمایل مردم برای پرداخت مالیات و مشارکت بیشتر بالا خواهد رفت؛ ضمن این‌که برخوردهای آمرانه و نامناسب مأموران مالیاتی نیز در این زمینه مؤثر بوده و این‌گونه رفتارها موجب کاهش مشارکت مردم می‌گردد.

### ♦♦ فرار مالیاتی در استان کرمان چه میزان است؟ این شاخص در کشور چقدر است؟ چرا در این زمینه تصمیم و اقدام قاطع صورت نمی‌گیرد تا مسئله فرار مالیاتی برای یکبار حل شود؟

با توجه به اینکه ۷۵ درصد فعالان اقتصادی کرمان دغدغه‌ی مالیاتی و بانکی دارند، تقریباً بیش از ۵۰۰ پرونده فرار مالیاتی در استان وجود دارد، اما با توجه به بررسی‌های انجام شده، فرار مالیاتی در کشور بیش از ۶۰ هزار میلیارد تومان است. اقداماتی در خصوص برخورد با فرار مالیاتی انجام شده است، اما کافی نبوده و به نظر پیش‌بینی مجازات‌های سنگین در این خصوص و برخورد بدون اغماض و تبعیض، برخی از مشکلات را حل خواهد کرد.

- ▼ اگر پرداخت مالیات باعث زندگی بهتر و رفاه بیشتر مردم گردد، تمایل مردم برای پرداخت مالیات و مشارکت بیشتر بالا خواهد رفت؛ ضمن این‌که برخوردهای آمرانه و نامناسب مأموران مالیاتی نیز در این زمینه مؤثر بوده و این‌گونه رفتارها موجب کاهش مشارکت مردم می‌گردد.

◆ در سال ۱۳۹۹ اتکای بودجه دولت به درآمد مالیاتی است. حالا این مسئله مطرح است که در اقتصادی که در رکود است در حالی که فعالیت‌های اقتصادی مولد کاهش پیدا کرده و بیکاری تشدید شده است تا چه اندازه می‌توان به درآمدهای مالیاتی حاصله اطمینان داشت و بر روی آن حساب باز کرد؟ ضمناً اگر ممکن است در این مورد چگونگی وضع موجود در استان کرمان را تشریح فرمایید.

با توجه به سهم عمده مالیات در منابع درآمدی بودجه و تداوم شیوع ویروس کرونا، لازم است اقداماتی در راستای تحقق حداکثری درآمدهای مالیاتی در سال ۱۳۹۹ بعمل آید. فعالان اقتصادی که قرار است مالیات بدهند در شرایط دشواری قرار دارند. رکود در تولید و تجارت شرایط را برای افزایش فشار مالیاتی به فعالان اقتصادی دشوار ساخته است به همین دلیل تحقق درآمد ۱۹۸ هزار میلیارد تومانی که ۴۱ درصد درآمدهای بودجه را شامل می‌شود به سادگی نخواهد بود. برای تحقق درآمدهای مالیاتی باید به سراغ فراریان و معافیت مالیاتی رفت تا فشار بیشتری به فعالان اقتصادی، کارگران و کارمندان وارد نشود. این وضعیت برای کل کشور وجود دارد و قاعدتاً استان کرمان نیز از این قاعده مستثنی نخواهد بود.

◆ معافیت‌های مالیاتی را چه اندازه دارای منطق اقتصادی می‌دانید؟

نیمی از اقتصاد ایران مالیات نمی‌دهند؛ به همین دلیل نسبت درآمدهای مالیاتی دولت در ایران بسیار کمتر از کشورهای دیگر است. این که درآمدهای مالیاتی دولت کم است، الزاماً به این معنا نیست که نرخ مالیات در ایران پایین است. متوسط نرخ مالیات در ایران حدوداً ۴۴ درصد است که از نرخ‌های بالا در دنیا محسوب می‌شود. یکی از مشکلات نظام مالیاتی ایران، معافیت‌های گسترده است. گزارش دفتر تحقیقات و مطالعات سازمان امور مالیاتی نشان می‌دهد ۴۱ درصد تولید ناخالص داخلی کشور از پرداخت مالیات معاف است. معافیت‌ها در ایران را می‌توان به ۴ دسته تقسیم کرد: - معافیت‌هایی که برای حمایت از برخی فعالیت‌های اقتصادی وضع شده و منطق توسعه‌ای دارد، مثل معافیت بخش کشاورزی،

- معافیت‌ها با هدف تشویق سرمایه‌گذاری در مناطق جغرافیایی خاص که هدف آن‌ها تمرکززدایی و توزیع عادلانه ثروت است؛ مثل معافیت واحدهای تولیدی معدنی مناطق محروم،  
- معافیت حقوق کارگران و کارکنان که برای حمایت از طبقات آسیب‌پذیر اعمال می‌شود،

- معافیت‌هایی که بر برخی نهادهای خاص اختصاص دارد که در بسیاری موارد منطق اقتصادی آن‌ها روشن نیست یا منطقی که در زمان وضع معافیت وجود داشته دیگر اعتبار ندارد مثل برخی نهادها که زمانی برای امور خیریه و حمایت از اقشار محروم ایجاد شده‌اند، اما هم‌اکنون وارد فعالیت اقتصادی گسترده شده‌اند و کماکان معاف هستند.

◆ به نظر شما در نظام مالیاتی موجود که شدیداً بیمار است، بخش خصوصی و سیستم حکومتی هر کدام چه سهمی در این بیماری‌زایی دارند؟

هر دو در این معضل سهیم هستند. همان‌طور که پیشتر گفته شد، وجود معافیت‌های کلی، ضعف در ضمانت‌های اجرایی، ضعف در زیرساخت‌های مالیاتی، عدم وجود پایگاه جامع اطلاعات مؤدیان و عدم ارتباط اطلاعاتی و آماری میان تشکیلات اجرایی از جمله ضعف‌های دولت در فرایند مالیات‌ستانی است. از سوی دیگر وضعیت نامطلوب تمکین مالیاتی و فرارهای مالیاتی سهم بخش خصوصی از بیماری نظام مالیاتی می‌باشد.

◆ چنانچه توضیحات تکمیلی و پیشنهادهایی دارید؟  
بفرمایید.

مسئله مهمی که باید به آن پرداخته شود، دادرسی مالیاتی است. با توجه به وصول بخش عمده‌ای از درآمدهای مالیاتی از طریق هیئت‌های حل اختلاف مالیاتی و نارضایتی کلی در بین مؤدیان مالیاتی از این بابت وجود دارد، این قسمت نیازمند توجه ویژه است. از جمله مشکلات هیئت‌ها، تشکیل جلسات بدون حضور کلیه اعضا و صدور اجرای قرارهای متعدد می‌باشد. مورد اول خلاف مفاد آیین دادرسی بوده و اجرای قرار نیز چون توسط مأموران سازمان انجام می‌شود و عمدتاً نظرات مأموران قبلی مورد تأیید مجدد قرار می‌گیرد، فاقد نتیجه مطلوب است. به همین دلیل استفاده از ظرفیت جامعه حسابداران رسمی، جامعه مشاورین مالیاتی و کانون کارشناسان رسمی دادگستری جهت اجرای قرارهای رسیدگی بایستی مورد توجه قرار گیرد که از بروز تعارض منافع جلوگیری شود.

در پایان امید است ضمن ریشه‌کن شدن ویروس منحوس کرونا و رونق اقتصادی، با اصلاح موارد ساختاری قانون مالیات‌ها و هدفمند شدن معافیت‌ها، شاهد عدالت مالیاتی در همه سطوح و پرداخت مالیات از سوی مؤدیان با رضایت‌مندی کامل و تحقق کامل درآمدهای پیش‌بینی‌شده در بودجه‌های سالانه و در نهایت رشد و اعتلای کشور عزیزمان باشیم. ◆◆

مسئله مهمی  
که باید به آن  
پرداخته شود،  
دادرسی مالیاتی  
است. با توجه  
به وصول  
بخش عمده‌ای  
از درآمدهای  
مالیاتی از طریق  
هیئت‌های حل  
اختلاف مالیاتی  
و نارضایتی کلی  
در بین مؤدیان  
مالیاتی از این  
بابت وجود دارد،  
این قسمت  
نیازمند توجه  
ویژه است. از  
جمله مشکلات  
هیئت‌ها، تشکیل  
جلسات بدون  
حضور کلیه اعضا  
و صدور اجرای  
قرارهای متعدد  
می‌باشد.